

No: 1478 – Mahreç İşareti

BALIKESİR ABA DOKUMASI

Tescil Ettiren
BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 15.03.2023 tarihinden itibaren korunmak üzere 29.09.2023 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 1478
Tescil Tarihi	: 29.09.2023
Başvuru No	: C2023/000108
Başvuru Tarihi	: 15.03.2023
Coğrafi İşaretin Adı	: Balıkesir Aba Dokuması
Ürün / Ürün Grubu	: Dokuma / Dokumalar
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi
Tescil Ettirenin Adresi	: Eski Kuyumcular Mah. Mekik Sok. No: 25 10010 Karesi BALIKESİR
Coğrafi Sınır	: Balıkesir ili
Kullanım Biçimi	: Balıkesir Aba Dokuması ibaresi ve mahreç işareti amblemi, ürünün ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün ambalajı üzerinde kullanılmadığında, Balıkesir Aba Dokuması ibaresi ve mahreç işareti amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Balıkesir Aba Dokuması; mayıs - temmuz ayları arasında kırkılan merinos x kıvrıcık melezi koyunun yününden elde edilen ipliğin bez ayağı tekniğiyle dokunması ve dövülüp keçeleştirilmesi suretiyle Balıkesir ilinde üretilen dokumadır.

Balıkesir Aba Dokuması 40 cm x 60 cm ölçülerinde üretilir. Yün keratin içeriği yaklaşık % 33 olan merinos x kıvrıcık melezi koyunun yününden elde edilen 4/2 numaralı yün iplik kullanılır. Yün ipliğin kalınlığı yaklaşık 18,5 mikrondur. Dokumada keçeleştirme işlemi su ve baskı yöntemiyle yapıldığı için kumaşın dokusu dökümlüdür. Hafif, dökümlü ve dayanıklı olması nedeniyle yelek, cübbe, heybe, kepenek (çobanların giydiği üst giysi) gibi kıyafetlerin yapımında kullanılır.

Balıkesir Aba Dokuması desensiz olup çoğunlukla doğal kahverengi ve siyah yün rengi, nadiren de kırmızı ve mavi renkte iplikler kullanılır. Doğal yün renginin dışındaki renkler, kök boya yöntemiyle elde edilir.

Balıkesir Aba Dokumasının geçmişi, Balıkesir ilindeki koyun yetiştiriciliğinin geçmişi kadar uzundur. Osmanlı döneminde ordunun giyim ihtiyacını karşılayan merkezlerdendir. Aba dokumacılığı özellikle 17. yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak tercih edilen bir meslek haline gelmiş ve abahaneler kurulmuştur.

Balıkesir Aba Dokuması, Balıkesir ilinin ekonomisinde ve halk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Coğrafi sınırda birçok atasözü, deyim ve manilere konu olmuştur. Bu sebeplerle coğrafi sınır ile ün bağı bulunur.

Üretim Metodu:

Balıkesir Aba Dokuması üretiminde, Balıkesir ilinde yetiştirilen merinos x kıvrıcık melezi koyunun yününden elde edilen 4/2 numaralı yün iplik kullanılır. Üretimde kullanılan araç ve gereçler ile üretim aşamalarına aşağıda yer verilmektedir.

Çıkırık: Yünlerin ipliğe dönüşmesi büküm verilen el ya da ayakla çevrilen araçtır.

Dokuma tezgâhı: Dokumanın gerçekleştirileceği ahşaptan yapılan alettir. İki pedallı (ayaklı) iki çerçeveli dokuma tezgâhıdır.

Tarak: Dokuma tezgâhının ileri geri hareket edebilen parçasına takılı olan, çözgü ipliklerini düzenli aralıklarla tutmaya yarayan ve dokuma sırasında atkı iplerini sıkıştırmaya yarayan ince demir çubuklardır. Balıkesir Aba Dokumasında 30 numara tarak kullanılır.

Mekik: Çözgü iplikleriyle atkı ipliklerinin bağlantı yapabilmesi için, atkı ipliğinin ağızlığını içinden geçmesini sağlayan parçadır.

İp: Dokumanın gerçekleşmesi için tezgâha hazırlanan çözgü adı verilen dikey yöndeki iplerin atkı ipi denilen ipler ile birbirlerinin altından ve üstünden geçerek dokumayı tamamlayan gereçtir. Dokuma işleminden sonra kıyafet dikim sürecinde de dikiş ipleri kullanılır.

Makas: Dokuma yaparken iplerin kesilmesinde ve dokuma tamamlandıktan sonra terzilik işlerinde kullanılan alettir.

Ütü: Dokuma ve dikilmiş kıyafetin üzerinde oluşan kırışık görüntüyü gidermek için kullanılır.

Cetvel - Mezura: Tezgâh üzerine hazırlanan çözgü ipliklerinin ölçümlemlerinde ve dokuma hazırlandıktan sonra kıyafet dikim sürecinde ölçü almaya yarayan araçtır.

Aba dolabı: İçindeki tokmakların bir ileri bir geri hareketi ile dokumanın dövülmesiyle keçeleşmesi sağlanan ahşap düzenektir.

Dikiş makinası: Elde edilen aba dokumasıyla isteğe göre şalvar, pantolon, ceket veya yelek dikimi yapmak için kullanılır.

Balıkesir Aba Dokuması Üretimi:

İplik yapımı:

Mayıs - temmuz ayları arasında kırılan (tırışlanan) koyunlardan elde edilen yünler, yaz aylarının en sıcak günlerinde suyun bol olduğu derelerde yıkanır. Önce suya yatırılan yünler bir taşın üzerine konularak tokaç denilen tahtadan aletle dövülerek kirinden arındırılır. Daha sonra durulanan yünler güneşe serilerek kurutulur ve tarama işlemi gerçekleşir. Taranan yünler çıkırık kullanılarak iplik haline dönüştürülür. Bu işlemde yün lifine büküm verilerek iplik halini alması sağlanır. İplikler birkaç katmandan yapılır, her bir katman tek bükümlü iplikten olur. Bu tek bükümlü katlar daha kalın bir iplik elde etmek için birlikte zıt yönde bükülür. Son bükümün yönüne dayanarak iplik s-büküm veya z-büküm olarak tamamlanır. Balıkesir Aba Dokuması dokunduktan sonra keçeleştirileceği için ipliğe çok fazla büküm verilmez. Elde edilen yün ipler, çile haline getirilir.

Kök boya yapımı:

Bazı bitki, böcek ve deniz kabuklularındaki boyar maddelerin, elyafa bağlanmasını sağlayan mordan denilen maddelerle birleştirilmesiyle elde edilen kök boya yün ipliklerin boyanmasında kullanılır.

Dokumanın üretilmesi:

Balıkesir Aba Dokuması ahşap tezgâhta üretilir. Dokuma yönünde dikine olan ipliklere çözgü, bu ipliklerin arasından geçirilen ve sıkıştırılan ipliklere de atkı ipliği denilir. Çözgü ipliği 400 - 500 telden oluşur. İlk aşamada çözgü hazırlığı yapıp çözgü ipleri tezgâha aktarılır. Çözgü iplikleri üzerine aynı renk ve kalınlıkta atkı ipi denilen ipler atılır ve tarakla sıkıştırılır. Bu ipler gücü gözlerinden geçirilerek taharlama işlemi yapılır. Dokuma sağ ön ortadan başlanarak arka ve sol ön beden dokunup sol ön ortada biter. Bez ayağı dokuma tekniği ile dokunarak tek parça halinde ve ortalama 40 cm x 60 cm ölçülerinde hazırlanır.

Dokumanın keçeleştirilmesi:

Balıkesir Aba Dokuması dokunduktan sonra su ve baskı uygulanıp ezilerek keçeleştirilir. Bu işlem dokuma tezgâhtan çıkarıldıktan sonra akarsu kuvvetiyle çalışan dink adı verilen ahşap dolaplarda yıkanarak yapılır. Aba dolabı içindeki tokmakların bir ileri bir geri hareketi ile dokumanın dövülerek keçeleşmesi ve yumuşaması sağlanır. Hazırlanan dokumalar vakumlu torba, hurç veya kutu gibi hava almayan ambalajlarda saklanır. İçerisine naftalin, defne yaprağı, sedir ağacı parçaları gibi malzemeler koyularak bozulması önlenir.

Balıkesir Aba Dokumasının dikime hazırlanması:

Keçeleştirme işleminin ardından Balıkesir Aba Dokuması yıkanır, kurutulur ve ütülenir. Ütülenen dokumalar, top kumaş olarak piyasaya sunulur.

	
Resim 1. Keçeleştirilmiş Balıkesir Aba Dokuması	Resim 2. Dikime hazır Balıkesir Aba Dokuması

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Balıkesir ilinde uzun bir geçmişi bulunan Balıkesir Aba Dokuması, coğrafi sınırın kültüründe önemli bir yere sahiptir. Üretiminde, coğrafi sınırda yetişen merinos x kıvrıcık melezi koyundan elde edilen yün kullanılır. Bu sebeplerle coğrafi sınır ile ün bağı bulunur.

Denetleme:

Denetimler; Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin koordinasyonunda; Balıkesir Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümünden 1 kişi, Balıkesir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden 1 kişi, Balıkesir Olgunlaştırma Enstitüsünden 2 kişi, Karesi Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulundan 2 kişi, Altıeylül Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulundan 2 kişi ve Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığından 2 kişi konuda uzman toplam 10 kişiden oluşan denetim mercii tarafından yapılır. Denetimler düzenli olarak yılda bir defa, ayrıca gerek görülmesi veya şikâyet halinde ise her zaman gerçekleştirilir.

Denetime esas kriterler aşağıdaki gibidir:

- Özellikle Balıkesir ilinde yetişen merinos x kıvrıcık melezi koyundan elde edilen yün olmak üzere ürünün üretimde kullanılan malzemelerin uygunluğu.
- Üretim metoduna uygunluk.
- Balıkesir Aba Dokuması ibaresinin ve mahreç işareti ambleminin kullanımının uygunluğu.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.